

Krzysztof Małyś

Kwestia europejska w programach polskiej lewicy po 1989 roku : przeгляд stanowisk

Polityka i Społeczeństwo nr 3 (12), 93-105

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Krzysztof Malysa*

**KWESTIA EUROPEJSKA
W PROGRAMACH POLSKIEJ LEWICY
PO 1989 ROKU. PRZEGLĄD STANOWISK**

Wprowadzenie

Zasadniczym przedsięwzięciem naukowym artykułu jest rozstrzygnięcie kwestii, czy integracja europejska była i pozostaje ważną ideą dla nurtu lewicowego. Na kanwie tych rozważań pojawiają się pytania, jak kształtowało się podejście partii lewicowych do procesów integracyjnych oraz akcesji Polski do Unii Europejskiej i czy na lewicy istniała jednorodność stanowisk w tej materii, co jest o tyle uzasadnione, że w polskiej rzeczywistości politycznej faktem pozostaje wieloźródłowość lewicy. Z powodów natury praktycznej wynikających z ograniczonej objętości tekstu, a także natury teoretycznej w postaci zróżnicowanego instrumentarium pojęciowego zostały pominięte rozważania terminologiczne odnoszące się zarówno do rozumienia, jak i sensowności użycia nazwy „lewica”. Niezależnie od tego, czy to pojęcie jest traktowane jako uproszczony znak identyfikacyjny określonych formacji politycznych, czy przypisuje się mu pewną tożsamość ideologiczną, należy przyjąć, że kategoria ta nadal służy do opisu sceny politycznej. Dla jasności wyводу można również przyjąć za T. Szawielem, że lewica skoncentrowana jest obecnie na takich wartościach, jak libertariański model wspólnoty, równość ze scentralizowaną instytucją planowej alokacji (Szawiel: 112–113). Biorąc pod uwagę powyższe czynniki, a także kwestie samoidentyfikacji partii politycznych jako lewicowe, w artykule zostały uwzględnione przede wszystkim takie formacje, jak Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej, Sojusz Lewicy Demokratycznej, Polska Partia Socjalistyczna, Unia Pracy, Związek Komunistów Polskich, Twój Ruch. Pod-

* Instytut Nauk Politycznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu, ul. Kolbego 8, 32-600 Oświęcim, e-mail: kmalysa@interia.pl

jęta problematyka powoduje, że nader użyteczne staje się podejście historyczne, które pozwala uchwycić uniwersalne trendy w programach partii politycznych. Przyjęte założenia badawcze mają na celu ukazanie w sposób syntetyczny najważniejszych elementów składających się na tematykę europejską podejmowaną na polskiej scenie politycznej przez środowiska lewicowe.

Polska lewica po 1989 r. Przegląd ugrupowań

Przemiany systemowe zapoczątkowane w 1989 r. były dla polskiej lewicy początkiem zmian doktrynalnych. Powstałe na bazie rozwiązanej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej takie ugrupowania, jak Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej czy Polska Unia Socjaldemokratyczna, a także wyłonione nowe organizacje, jak Unia Pracy, starały się z jednej strony nawiązywać do współczesnego nurtu europejskiej socjaldemokracji, z drugiej natomiast przywoływać tradycje polskiego ruchu socjalistycznego. Do tej myśli odwoływali się również przedstawiciele „postsolidarnościowej” lewicy, którzy próbowali wskrzesić tradycje Polskiej Partii Socjalistycznej. O ile jednak PPS nie zdołała zaistnieć na głównej scenie politycznej, zaś Unia Pracy, targana wieloma sporami, zaczęła z niej schodzić po 1997 r., o tyle próba „przepoczwarzenia się” środowisk postkomunistycznych w socjaldemokratów okazała się na tyle skuteczna, że już w 1993 r. SdRP sięgnęła wraz z innymi ugrupowaniami lewicowymi po władzę jako Sojusz Lewicy Demokratycznej.

Na działalność SdRP rzutowały zmagania z przeszłością, a to spowodowało zepchnięcie na drugi plan ideowych zagadnień. SdRP, po krótkim okresie opowiadania się za funkcjonowaniem państwa polskiego w ramach struktur byłego obozu socjalistycznego, od 1991 r. zaczęła konsekwentnie budować program europejski, nastawiony na integrację Polski ze Wspólnotami Europejskimi. Zdecydowana postawa w tej materii, czy wręcz demonstrowanie europejskiej orientacji, podkreślanie korzyści z przystąpienia do Wspólnot Europejskich – rozwój cywilizacyjny, podnoszenie konkurencyjności gospodarki, dostęp do nowych technik, wzmocnienie bezpieczeństwa kraju – przez wielu komentatorów życia politycznego było złośliwie tłumaczone jako dążenie do zamienienia podległości Moskwie na podległość Brukseli. Dla Sojuszu, jak twierdził Klaus Bachmann, europejskość okazała się ucieczką od własnej historii (Bachmann 2000). Partia (SLD przekształcił się w 1999 r. w partię polityczną) chciała być postrzegana jako nowoczesna, postępową, kierująca się politycznym racjonalizmem. Znaczenie SLD zaczęło wyraźnie

słabnąć po przegranych wyborach w 2005 r., do czego przyczyniły się afery polityczne, styl sprawowania władzy, ale również marginalizacja opozycji. Coraz częściej dawały też o sobie znać spory związane z tworzeniem koalicji wyborczych. Przez długi czas SLD mógł uważać się za głównego rozgrywającego na lewicy, przyjmując protekcyjny stosunek do tych partii, które Grzegorz Napieralski określił jako kanapowe (Napieralski 2009: 5). Ponadto SLD nie oparł się procesowi programowego upodabniania się partii politycznych. W efekcie jego lewicowość odnosiła się coraz bardziej do ideologicznego zakorzenienia, a nie tez programowych. Uchwała *Jakiej Polski chcemy* przyjęta na IV Kongresie SLD w 2008 r., która odwoływała się do zasady solidaryzmu społecznego, czy też podzielane z Prawem i Sprawiedliwością proamerykańskie stanowisko w konflikcie irackim, wskazywały na zanikanie spolaryzowania sceny politycznej, co działało w rzeczywistości niekorzystnie na partie, które nie miały wyrazistych, pragmatycznych liderów, czy nie wykazywały się pewnymi zdolnościami koalicyjnymi.

Obecnie SLD stara się tworzyć szeroką platformę poparcia wokół idei socjaldemokratycznych. Z drugiej strony część środowisk lewicowych stara się wyróżnić lewicową formację poprzez akcentowanie kwestii światopoglądowych (Godlewski 2007: 8). W tym nurcie można umieścić partie Zieloni oraz Twój Ruch, które budują swój program nie tyle poprzez odwołanie się do historycznego dyskursu i tradycji lewicowych, ale określają swoje tezy programowe, biorąc pod uwagę przede wszystkim zachodzące zmiany kulturowe. Polska lewica pozostaje zatem ideologicznie pluralistyczna, co przekłada się na liczbę ugrupowań funkcjonujących w życiu politycznym. Obok tzw. lewicy postsolidarnościowej i socjaldemokratycznego środowiska istnieją grupy sympatyzujące z lewicowym populizmem. Aktywne są również środowiska tzw. nowej lewicy, której intelektualne zaplecze stanowi pismo „Krytyka Polityczna”. Na polskiej scenie lewicy jest również miejsce dla partii marksistowskiej, co prawda niemającej wpływu na bieżącą politykę, niemniej wartej przytoczenia ze względu na odmienne od innych środowisk lewicowych poglądy w kwestiach europejskich.

Do ideologicznego zróżnicowania dochodzą organizacyjne rozszady. Obok partii liczących się na polskiej scenie politycznej funkcjonowało sporo ugrupowań, które miały niewielki wpływ na życie polityczne, jak Polska Partia Pracy, Demokratyczna Partia Lewicy, Antyklerykalna Partia Postępu „Racja” (od 2006 r. Racja Polskiej Lewicy) czy Komunistyczna Partia Polski. Większość z nich wchodziła w wyborcze sojusze z innymi ugrupowaniami. Los tych ugrupowań i koalicji był podobny, a jego fundamentalną cechą stanowiła nietrwałość. W wyniku podejmo-

wanych działań na lewicy przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2014 r. powstała koalicja o nazwie Europa Plus (obecnie Europa Plus Twój Ruch), którą tworzyły Ruch Palikota, Socjaldemokracja Polska, Racja Polskiej Lewicy i Unia Lewicy, następnie dołączyły do niej m.in. Stronnictwo Demokratyczne i Polska Partia Pracy – Sierpień 80. Przykład tego bloku potwierdza, jak trudno jest budować koalicje wyborcze partiom lewicy i jak dalekie są ambicje poszczególnych liderów. Już w lutym 2014 r. decyzję o opuszczeniu Europy Plus podjęły SdPL i UL. Związki z Europą Plus rozluźniła także PPP-Sierpień 80. Tymczasem Ruch Palikota przekształcił się w partię Twój Ruch, przyciągając do siebie część liderów PPP-Sierpień 80 oraz RPL. Większą stabilnością cieszą się natomiast wyborcze koalicje SLD – UP, co nie znaczy, że nie dochodziło między politykami obu partii do sporów związanych z miejscem na listach wyborczych.

Lewica wobec akcesji Polski do Unii Europejskiej

Kwestie europejskie nie wpływały w zasadniczy sposób na tworzące się podziały polityczne w Polsce czy samą europeizację systemów partyjnych. Niemniej stosunek do Unii Europejskiej i zachodzących w niej procesów integracyjnych był stałym elementem programów poszczególnych partii politycznych. Partie lewicowe opowiadały się za akcesją Polski do UE, a obecnie za dalszym pogłębianiem procesów integracyjnych. Wyjątek stanowił założony w 1990 r. Związek Komunistów Polskich „Proletariat”, który traktował instytucje europejskie jako narzędzie światowej burżuazji, dążącej do restauracji kapitalizmu, co, zdaniem jego liderów, skazywało polskie społeczeństwo w przypadku wejścia naszego kraju do Unii Europejskiej na pogłębienie się negatywnych zjawisk społecznych jak bezrobocie czy ubóstwo. Liderzy partii wyrażali ponadto obawy związane z utratą przez Polskę suwerenności (co w przypadku odwoływania się do retoryki marksistowskiej wydawało się osobliwe) oraz wątpliwości co do woli udzielania pomocy finansowej przez UE w ramach programów przedakcesyjnych, łącząc to z procesem przekształcania Polski w kraj o charakterze półkolonialnym (Grzesik-Robak 2008: 116). Trudno jednak mówić w przypadku tej partii o zajęciu jednoznacznego stanowiska w kwestii akcesji Polski do Unii Europejskiej, zwłaszcza w obliczu pojawiających się postulatów dotyczących renegotjacji układów ze Wspólnotami. Myśl ZKP „Proletariat” kontynuowała Komunistyczna Partia Polski, założona w 2002 r. KPP na temat obecności Polski w Unii Europejskiej powtarzała argumenty swojej poprzedniczki

związane z zagrożeniami dla suwerenności państwa, zagrożeniami gospodarczymi wynikającymi z dążenia do ekonomicznego podporządkowania gospodarki polskiej, czy ideologicznymi, wiążącymi się z postrzeganiem Unii Europejskiej jako organizacji represyjnej ograniczającej indywidualne i zbiorowe prawa polityczne i wolności obywatelskie. W uchwalonym w 2002 r. programie KPP sprzeciwiała się akcesji Polski do UE, podobnie jak wcześniej nie zgodziła się na wstąpienie Polski do Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego. Obecnie jest przeciwna pogłębianiu integracji europejskiej, stąd wyraźny sprzeciw wobec procesu federalizacji Unii (Biełło 2011). W odróżnieniu od polskich komunistów stosunek pozostałych partii lewicowych do Unii Europejskiej był pozytywny. Szczególne natężenie europejskiej retoryki występowało w deklaracjach SdRP, a potem SLD.

Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej niemal od początku stawiała na akcesję Polski do Wspólnot Europejskich, już w sierpniu 1990 r. kreśląc wizję Europy otwartej, realizującej zasady sprawiedliwości społecznej, kultywującej wartości wolności i tolerancji. Jednocześnie okres po rozpadzie PZPR był okresem poszukiwań środków służących osiągnięciu celów związanych z racją stanu oraz dostosowaniem polityki zagranicznej zarówno w sferze koncepcyjnej, jak i realizacyjnej do nowej rzeczywistości. Zgodnie z wypowiedziami ówczesnych polityków i medialną debatą na temat roli, jaką może Polska podjąć, w grę wchodziły najczęściej scenariusze „pomostu” między Europą Zachodnią i wschodnimi sąsiadami Polski, „przedmurza” czy „adwokata” wschodnich sąsiadów. W przypadku SdRP była to rola „pomostu” ułatwiającego przełamywanie barier między Wschodem a Zachodem. Towarzyszyła temu śmiała propozycja budowania stanów zjednoczonych Europy, zgoda na stopniowe ograniczanie suwerenności państwowej na rzecz wspólnotowych struktur. Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej stanowiła podstawę koalicji wyborczej o nazwie Sojusz Lewicy Demokratycznej, w skład której wchodziło kilkanaście organizacji, partii politycznych i związków zawodowych (Sieklucki 2006: 20). W ich imieniu SdRP ogłosiła *Nasz program dla Polski*, w którym stowarzyszenie Polski z EWG uznała za szansę rozwoju we wszystkich płaszczyznach – gospodarczej, społecznej i cywilizacyjnej. Zdecydowane stanowisko w kwestiach akcesji Polski do Wspólnot Europejskich zaowocowało złożeniem wniosku o członkostwo w tychże Wspólnotach przez rząd SLD-PSL. Rząd ten postawił sobie za cel promowanie polityki europejskiej. Jej elementem było opracowanie *Narodowej strategii integracji* przyjętej przez Radę Ministrów 28 stycznia 1997 r. czy powołanie rok wcześniej Komitetu Integracji Europejskiej jako organu do spraw programowania i koordynowania polityki w sprawach związanych z integracją Polski

z UE. O roli, jaką SLD przywiązywał do kwestii akcesyjnych, świadczyły słowa manifestu programowego przyjętego przez I Kongres partii w grudniu 1999 r. o awansie cywilizacyjnym Polski (Tomczak 2012: 164). Jednocześnie SLD deklarował chęć wspierania i modernizowania europejskiego modelu państwa socjalnego. W specjalnym manifestie europejskim z 6 marca 2004 r. SLD zawarł podstawowe wytyczne związane z wizją polityki europejskiej, jak Europa socjalna, otwarta, federalna. SLD tym samym opowiadał się za Unią państw narodowych, która powinna mieć osobowość prawną, Unią silną, wyposażoną w skuteczne mechanizmy decyzyjne, i Unią przejrzystą, w której będzie wytyczony podział odpowiedzialności pomiędzy Wspólnotą i państwami członkowskimi oparty na zasadach subsydiarności, solidarności i sprawiedliwości społecznej. Te pomysły znalazły odbicie w przyjętej na IV Kongresie uchwale *Główne zadania polskiej polityki zagranicznej. Polska w Unii Europejskiej*, w której przedstawiono wytyczne dotyczące zakończenia procedur związanych z ratyfikacją tzw. traktatu lizbońskiego i wprowadzeniem w całości *Karty praw podstawowych* (Tomczak 2012: 169). SLD, opowiadając się za dalszą integracją UE, zwracał jednocześnie uwagę na poprawne ułożenie stosunków ze wschodnimi sąsiadami, stąd popierał takie inicjatywy, jak współpraca Grupy Wyszehradzkiej i Inicjatywy Środkowoeuropejskiej, a obecnie zwraca uwagę na rozwój wymiaru wschodniego UE i europejskiej polityki sąsiedztwa.

Partią, która zajmowała również prounijne stanowisko, była Unia Pracy. Jej liderzy stawiali sobie za cel reprezentowanie interesów środowisk pracowniczych i wkładali wiele wysiłku, by zaprezentować opinię publiczną swoją partię jako będącą „na lewo” od SLD, której program jest autentycznie lewicowy. Niezależnie od tych zabiegów stanowisko Unii Pracy w kwestiach europejskich było zbliżone do SLD, przy czym ta partia bardziej kładła nacisk na konieczność zharmonizowania procesów akcesyjnych z procesem przemian strukturalnych polskiej gospodarki (Słodkowska 2001: 359). Jej obawy dotyczyły możliwości dyskryminowania obywateli polskich przez protekcyjnistyczne działania krajów Unii, a tym samym pogłębiania się podziału na państwa bogate i biedne. Partia, uznając, że polityka rządu nie chroni należycie polskich interesów gospodarczych, gotowa była stawiać twarde warunki negocjacji. Niemniej w swoich dokumentach podkreślała korzyści z wejścia Polski do Wspólnot Europejskich, jak możliwość stworzenia pokojowej współpracy w Europie, dostęp do kapitału, nowoczesnej technologii, dlatego opowiadała się za kontynuowaniem rozmów między Polską a państwami UE (*Unia Pracy* 1996: 28). UP, podobnie jak SLD, mając na względzie akcesję Polski do Wspólnot, stawiała na rozwój więzi gospodarczych

z krajami Europy Wschodniej jako naturalnymi partnerami Polski, odrzucając tezę o zdeterminowaniu pozycji Polski położeniem geograficznym między Rosją a Niemcami.

Podobne obawy jak UP wyrażała Polska Partia Socjalistyczna, która wprawdzie widziała potrzebę budowania nowego ładu międzynarodowego w Europie, ale obawiała się wasalizacji Polski wobec EWG, mając na względzie przewagę ekonomiczną tych państw (Ślōdkowska 1995: 251–252), dlatego PPS opowiadała się za stopniowym „rozlewaniem się” działań integracyjnych, najpierw zorganizowaniem bloku państw Europy Środkowej, a następnie przyłączeniem ich do Wspólnot Europejskich. Proces ten traktowała jako konieczny i nieuchronny, stąd zwracała uwagę na konieczność dostosowywania ustawodawstwa do standardów ogólnoeuropejskich. Liderzy partii nie rozumieli sporów wokół ograniczenia suwerenności państwowej, traktując to jako logiczny skutek działań integracyjnych. Partia chciała być postrzegana jako nowoczesna, otwarta, nastawiona na przełamywanie stereotypów i resentymentów w relacjach polsko-niemieckich czy polsko-rosyjskich. W okresie okołokcesyjnym zaczęła odwoływać się do wizji Europy socjalnej.

Z pewnymi obawami na proces akcesyjny spoglądała również Polska Partia Pracy, wskazując na możliwości pogłębiania się dysproporcji rozwojowych między starymi a nowymi państwami Unii Europejskiej, ale upatrywała ich źródeł wyłącznie w wewnętrznych czynnikach, zwłaszcza złej polityce rządu. PPP, przedstawiając siebie jako ugrupowanie ludzi wykluczonych, biednych, oczekiwała przede wszystkim wypracowania wspólnej europejskiej polityki zatrudnienia chroniącej miejsca pracy, europejskiej płacy minimalnej oraz równych dla wszystkich krajów standardów dostępu do służby zdrowia i edukacji. PPP postrzegała Unię Europejską przede wszystkim jako organizację współpracy gospodarczej. Podkreślając gospodarczy i socjalny aspekt integracji europejskiej, liderzy partii w niewielkim stopniu koncentrowali się na integracji politycznej, stąd słabe zainteresowanie wprowadzaniem konstytucji europejskiej (uznawali konstytucje narodowe za wystarczające akty normujące życie społeczne i polityczne). Podobnie jak UP i SLD opowiadali się za szerszym rozwinięciem kontaktów handlowych ze Wschodem (zwłaszcza Rosją), wyznaczając Polsce rolę pomostu łączącego Unię z Europą Wschodnią.

Okres przedakcesyjny partie musiały wykorzystać na formalne zmiany związane z powoływaniem zespołów zajmujących się problematyką europejską, z wypracowaniem metod prowadzenia kampanii europejskich czy wskazaniem miejsca nowo wybranym posłom do Parlamentu Europejskiego w tamtejszych frakcjach. Stosunkowo dobrze wykorzy-

stał ten czas SLD, powołując do życia komisję ds. europejskich o charakterze doradczym. Niemniej w większości partii politycznych zmiany te były powierzchowne, co przekładało się na niewielkie zainteresowanie problematyką europejską w kampaniach wyborczych do Parlamentu Europejskiego, zazwyczaj zdominowanych problemami krajowymi.

Integracja europejska w programach lewicy

Wybory do Sejmu i Senatu w 2005 r. dały początek nowej tendencji w życiu politycznym w tym sensie, że podziały odwołujące się do przeszłości zaczęły tracić na znaczeniu. Do głosu doszły formacje „post-solidarnościowe”, które zaczęły wyrażać swoje poglądy symbolicznie w hasłach Polski „liberalnej” i „solidarnej”. Podział ten zresztą zarysowywał się znacznie wcześniej, kiedy jeszcze SLD uczestniczył w sprawowaniu rządów. Oczywiście to symboliczne zróżnicowanie miało niewielki wpływ na debatę europejską, czego potwierdzeniem były śladowe ilości wątków europejskich w manifestach wyborczych 2005 r. Temat relacji Polski z UE zyskał na znaczeniu później, w okresie parlamentarnej kampanii w 2007 r., na co wpływ miała poniekąd europejska polityka realizowana przez rząd PiS. Nic też dziwnego, że problematyka UE zajęła relatywnie dużo miejsca w programach opozycji, a zwłaszcza bloku stworzonego przez SLD, UP, SDPI PD – demokraci.pl o nazwie Lewica i Demokraci. Koalicja LiD zwracała uwagę na potrzebę pogłębiania integracji, w tym tworzenia wspólnej unijnej polityki zagranicznej, wprowadzenia wspólnej waluty, wypracowania zasad bezpieczeństwa energetycznego UE, ale również konieczność przewartościowania polskiej polityki zagranicznej i potrzebę odbudowania sojuszy z Niemcami i Francją. Postulaty te były przede wszystkim odpowiedzią na politykę zagraniczną PiS, stąd wynikała poniekąd słabość LiD, który uległ rozpadowi, gdy PiS utraciło władzę.

Warto zwrócić uwagę również na fakt pojawienia się w tym okresie na polskiej scenie politycznej nowych formacji, takich jak Socjaldemokracja Polska, Twój Ruch czy Zieloni 2004. Pierwsza z nich została stworzona pod przywództwem Marka Borowskiego. SdPL, odcinając się od SLD, próbowała dokonać zwrotu na lewicy, sięgając do postulatów neutralności światopoglądowej, równego statusu kobiet i mężczyzn, szacunku dla mniejszości seksualnych, traktując je jako kanony współczesnych państw, które jednak w Polsce nie są przestrzegane, stąd odbierała Unię Europejską przede wszystkim jako projekt kulturowy, dzięki któremu Polacy staną się bardziej otwarci, tolerancyjni (Deklaracja założycielska z 26 marca 2004).

Z kolei Twój Ruch wywodził się z Ruchu Palikota, którego lider był wcześniej członkiem Platformy Obywatelskiej. Partia ta szybko stała się najbardziej otwartym stronnictwem na nowe wyzwania, jakie stoją przed Unią Europejską – wspólny rynek wewnętrzny, polityka konkurencji, wspólne polityki – zagraniczna, obronna, energetyczna.

Partia Zieloni 2004 wystartowała w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 r., ale uzyskała słabe wyniki, ponieważ nie miała za sobą odpowiedniego zaplecza strukturalnego i wyborczego. Swoje zasady polityki wyłożyła w manifestie przyjętym na zjeździe założycielskim we wrześniu 2003 r. Odnosiły się one głównie do reguł sprawiedliwości społecznej, społeczeństwa obywatelskiego i bezpieczeństwa socjalnego. Tym wartościom miały zostać podporządkowane założenia polityki Unii Europejskiej, w szczególności dotyczące wspólnej polityki rolnej. W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju Europy partia proponowała tzw. *Zielony nowy ład*, który zawierał postulaty tworzenia nowych miejsc pracy, zwiększenia poziomu unijnych inwestycji m.in. w zakresie programów badawczych, rozwój nowoczesnych technologii przyjaznych środowisku, zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Partia rozpoczęła na warszawskim placu Zbawiciela kampanię wyborczą do Parlamentu Europejskiego pod hasłem „Zmień Polskę, wybierz solidarną Europę!”. Solidarność, zaufanie (do instytucji unijnych) stanowiły wartości kluczowe.

Obecnie partie lewicowe w swoich programach obejmują przede wszystkim takie zagadnienia europejskie, jak wizje zjednoczonej Europy, rola państw członkowskich w UE, inicjatywy w zakresie poszczególnych polityk europejskich, przede wszystkim ochrony środowiska, bezpieczeństwa energetycznego, wspólnej polityki walutowej, gospodarczej i jej źródeł finansowania.

Lewica skłania się ku idei „Europa ojczyzna”, a to oznacza, że zjednoczona Europa ma mieć charakter federacyjny. Sprawa ta nie była przesądzona przed wejściem Polski do UE. SLD zajmowała wówczas ostrożne stanowisko, uznając, że państwa narodowe w Europie, mimo zmieniających się ich funkcji w procesie integracji i globalizacji, pozostają trwałym elementem rzeczywistości politycznej. Jeśli ówcześni partyjni decydenci zabierali głos w sprawie europejskiego federalizmu, to po to, by stwierdzić, że jest to wizja odległa bądź obca polskiemu społeczeństwu. Obecnie SLD i inne partie lewicy przyjmują takie rozwiązanie, wskazując, że filarem federacji powinna być zasada równości, respektowania tożsamości narodowej przy jednoczesnym rozszerzaniu zasad obywatelskiej partycypacji w unijnym procesie decyzyjnym. SLD, podobnie jak UP, pod pojęciem Europy federalnej rozumie proces dalszego pogłębiania integracji m.in. poprzez tworzenie silnych instytucji

wspólnoty, które będą podejmować decyzje w kolejnych dziedzinach życia społeczno-politycznego. SLD podziela w tej kwestii stanowisko europejskich socjaldemokratów odwołujących się do zasady subsydiarności, równowagi uprawnień czynników narodowych i wspólnotowych. Jednocześnie uznaje za konieczne rozszerzenie współpracy na płaszczyznę militarną i zbudowanie autonomicznej obrony europejskiej. Jeśli przyjąć modele demokratycznego państwa prawa Jürgena Habermasa, który wskazywał na liberalną, republikańską, socjalną i deliberatywną wizję państwa (Wonicki 2007), to lewica w Polsce lansuje model Europy socjalnej, gdzie Unia Europejska ma walczyć o bezpieczeństwo obywateli, godne zarobki, powszechny dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej. Kwestie te będą, zdaniem jej liderów, odgrywać coraz większą rolę, stąd rodzi się potrzeba zestrojenia polityki socjalnej i gospodarczej. W postulacie nadania Wspólnocie wymiaru socjalnego bliski jest jej Twój Ruch oraz Socjaldemokracja Polska, która przez ideę Europy federalnej i socjalnej rozumie proces demokratyzacji UE, a także propagowania tych wartości, które pozwolą traktować Unię nie tylko jako projekt ekonomiczny, ale obszar wspólnych standardów socjalnych (Deklaracja programowa z 14 maja 2006).

Partie lewicy, takie jak SLD, Twój Ruch, Zieloni 2004 dostrzegają również potrzebę reform instytucjonalnych Unii Europejskiej, a przede wszystkim niwelowania deficytu demokracji poprzez zwiększenie roli Parlamentu Europejskiego. Twój Ruch postuluje ponadto zwiększenie nadzoru Parlamentu nad Komisją Europejską, zmniejszenie liczby komisarzy, ograniczenie roli rządów w procesie podejmowania decyzji czy wyrównywanie kadencji narodowych parlamentów i wreszcie wzmocnienie inicjatywy obywatelskiej – zebranie miliona podpisów powinno skutkować poddaniem projektu pod obrady PE. Zdaniem liderów Twójgo Ruchu należałoby również działać na rzecz przyznania obywatelom państw członkowskich pełnych praw wyborczych do władz wszystkich szczebli bez względu na ich miejsce zamieszkania na terenie Unii.

Kolejną kwestią poruszaną w programach partii polskiej lewicy są prawa człowieka i związane z tym projekty zmian regulacji w sferze obyczajowej, dotyczące m.in. równości płci na rynku pracy czy pełni praw osób niepełnosprawnych, transpłciowych, homoseksualnych. Większość partii lewicy chce podejmować działania na rzecz przyjęcia w całości *Karty praw podstawowych*. Dla współczesnej liberalnej socjaldemokracji to szermowanie hasłami wrażliwości społecznej jest bodaj najbardziej charakterystyczne.

Dużym wyzwaniem staje się obecnie problem rynku pracy i związana z tym fala migracji. W tej materii partie lewicy zwracają przede wszystkim uwagę na problem praw w dziedzinie warunków pracy i ubezpieczeń społecznych, a także konieczność przeciwdziałania dyskryminacji

(zwłaszcza wobec migrantów). Europa Plus Twój Ruch opowiada się za przyjęciem koncepcji *flexicurity* łączącej elementy bezpieczeństwa dla pracowników oraz elastyczności rynku pracy. Za najpilniejsze w tej materii uznaje potrzebę wypracowania pewnych standardów pracy odnoszących się do godziwych zarobków, ustanowienia limitu godzin pracy, prawa do nieprzerwanego wypoczynku przy jednoczesnym uwzględnieniu elastyczności pracy. SLD, UP, Europa Plus Twój Ruch zwracają szczególnie uwagę na systemowe działania związane z problemem bezrobocia wśród młodych. SLD widzi rozwiązanie problemu przede wszystkim w uruchomieniu europejskich funduszy na stworzenie nowych miejsc pracy, ulepszeniu systemu edukacji oraz szkolenia zawodowego, a także wprowadzeniu minimalnego wynagrodzenia. Europa Plus Twój Ruch opowiada się za przygotowanymi przez Komisję Europejską *Ramami jakości staży i praktyk*, które przewidują, że staż trwający dłużej niż miesiąc powinien być płatny. Obydwie partie wskazują na konieczność zapobiegania zjawisku, które określane jest jako dumping społeczny, związanemu z niepewnymi warunkami zatrudnienia.

W kwestii wprowadzenia wspólnej europejskiej waluty w Polsce partie lewicy opowiadają się za jej przyjęciem, podkreślając korzyści wynikające z tego faktu, takie jak wzrost wydajności pracy, pensji, poprawa konkurencyjności, obniżenie kosztów działalności gospodarczej, cen towarów importowanych ze strefy euro, wyeliminowanie zagrożenia handlu ryzykiem kursowym, zwiększenie eksportu, łatwiejszy dostęp do kredytów hipotecznych. Obok gospodarczych korzyści wskazuje się również na polityczne, związane z zacieśnianiem integracji europejskiej i zwiększeniem wpływów Polski na procesy decyzyjne w UE. W deklaracjach związanych z wprowadzeniem nowej waluty prym wiodą Twój Ruch, SLD, UP i SdPL. Inne partie, popierając wejście Polski do strefy euro, zachowują pewną powściągliwość w tej materii. PPP zajmuje ostrożne stanowisko, domagając się przedstawienia pełnego bilansu potencjalnych korzyści i strat, które mogą wyniknąć z wprowadzenia wspólnej waluty. Z kolei Zieloni podkreślają, że dla nich ważniejsza od integracji ekonomicznej pozostaje solidarność europejska.

Partie lewicy zwracają uwagę na konieczność pobudzenia gospodarki i reformy sektora finansowego. SLD, UP i Europa Plus Twój Ruch opowiadają się za wprowadzeniem podatku od transakcji finansowych na terenie Unii, który stanowiłby uzupełnienie wpłat państw członkowskich do budżetu europejskiego, w czym wtórują im partia Zieloni 2004 czy Unia Lewicy III RP. Europa Plus Twój Ruch dodatkowo w swoim programie postuluje wprowadzenie euroobligacji w celu obniżenia kosztów obsługi zadłużenia.

W zakresie ochrony klimatu lewica wspiera działania na rzecz walki z zanieczyszczeniem, przede wszystkim redukcji emisji gazów cieplarnianych. Europa Plus Twój Ruch wyjście dostrzega w aeroenergetyce, co jej zdaniem przyczyniałoby się również do modernizacji obszarów wiejskich i tworzenia nowych miejsc pracy, a jednocześnie uniezależnienia się od dostaw gazu z Rosji. Zieloni domagają się wypracowania wspólnej polityki ochrony przyrody Unii Europejskiej, opowiadają się za wycofaniem z energetyki jądrowej. Rozwiązanie problemów widzą również w liberalizacji rynku energii, która ich zdaniem doprowadzi do zwiększenia konkurencyjności i dostępności taniej energii. Bliska Zielonym jest też idea odchodzenia od paliw kopalnych na rzecz odnawialnych źródeł energii.

Kwestie europejskie pomimo swej wielowątkowości wciąż nie stanowią zasadniczego tematu podejmowanego przez partie lewicy w Polsce, nie oznacza to wszakże, że proces ten nie zachodzi na płaszczyźnie programowej, co potwierdzają dokonane analizy dokumentów. Najwięcej odwołań tematycznych odnoszących się do kwestii europejskich można znaleźć w prezentacjach partii Zieloni, koalicji Europa Plus Twój Ruch oraz SLD-UP. Są one w dużej mierze odzwierciedleniem też europejskich socjaldemokratów. Wspomniane wyżej wątki należałoby jeszcze uzupełnić o sprawy związane ze swobodą twórczości w Internecie, zapobieganiem kradzieżom własności intelektualnej, prawami konsumenta, rozwojem polskiej innowacyjności. Niezależnie jednak od ilości podejmowanych spraw czynnik europejski wciąż nie jest wyróżnikiem formacji lewicowych. Partie lewicy ze względu na swój koniunkturalizm nie są bowiem w stanie wypromować swojego programu europejskiego. Politycy tego ruchu, zwłaszcza związani z SLD (chętnie akcentującym swoje zasługi dla wprowadzenia Polski do UE), podkreślają w kampanii wizerunkowej swoją proeuropejskość, szermują hasłami Europy socjalnej czy propozycjami zmian w sferze obyczajów, a zatem promują te idee, które służą definiowaniu Europy w duchu lewicowości. Niestety, poza emocjonalną i nader często jednorodną argumentacją wyraźny jest brak przemyślanej strategii działania w tej materii.

Bibliografia

- Bachman K., 2000, *Z czarną chmurą w tle*, „Rzeczpospolita” z 16.03.2000.
Biełło P., 2011, *Stany Złajdaczono Europy*, „Brzask”, nr 11/226.
Deklaracja i tezy programowe. Twój Ruch http://twojruch.eu/sites/default/files/materialy/postulaty_srodek_druk.pdf (28.04.2014).
Deklaracja programowa PPS, <http://issuu.com/ppspolska/docs> (28.04.2014).
Deklaracja programowa, SdPL, <http://www.sdpl.pl/index.php/ida/116/> (28.04.2014).
Godlewski T., 1997, *Lewica w polskim systemie partyjnym* [w:] *Partie i system partyjny RP. Stan i perspektywy*, red. K. Kowalczyk, Ł. Tomczak, Toruń.

- Grzesik-Robak A., 2008, *Polskie partie polityczne wobec integracji Polski ze Wspólnotami Europejskimi/Unią Europejską (1989–2004)*, Toruń.
- Manifest Europejski*, SLD http://www.sld.org.pl/public/ckfinder/userfiles/files/Manifest_Europejski_2004.txt (28.04.2014).
- Manifest wyborczy koalicji Europa Plus – Twój Ruch*, <http://europaplustwojruch.org/program> (28.04.2014).
- Napieralski G., 2009, *Sojusz lewicy Demokratycznej po wyborach do Parlamentu Europejskiego*, „Myśl Socjaldemokratyczna”, nr 3/4.
- Program KPP* http://kompol.org/dokum/Program_KPP.pdf (28.04.2014).
- Program wyborczy koalicji SLD-UP* http://druga-strefa.nazwa.pl/unia/index.php?option=com_content&view=article&id=67:program-wyborczy-koalicji-sld-up (28.04.2014).
- Sieklucki D., 2006, *Partie lewicy i centrolewicy w polskim systemie partyjnym. Aktywność SLD, PSL i UP na polskiej scenie politycznej*, Kraków.
- Słodkowska I., 1995, *Programy partii i ugrupowań parlamentarnych 1989–1991*, cz. 1, Warszawa.
- Słodkowska I., 2001, *Wybory 1993. Partie i ich programy*, Warszawa.
- Szawiel T., 1999, *Zróżnicowanie lewico-prawicowe i jego korelaty [w:] Wybory parlamentarne 1997: system partyjny, postawy polityczne, zachowania wyborcze*, red. R. Markowski, Warszawa.
- Tomczak Ł., 2012, *Lewicowe partie polityczne w Polsce. Programy, organizacja, strategie*, Szczecin.
- Unia Pracy. U progu XXI wieku. Program. Statut. Władze Unii Pracy*, styczeń 1996.
- Wonicki R., 2007, *Spór o demokratyczne państwo prawa. Teoria Jurgena Habermasa wobec liberalnej, republikańskiej i socjalnej wizji państwa*, Warszawa.
- Zielony Manifest*, <http://www.zieloni2004.pl/art-29.htm> (28.04.2014).

THE EUROPEAN QUESTION IN THE PROGRAMMES OF POLISH LEFT WING PARTIES AFTER 1989. A REVIEW OF THE SITUATION

Abstract

The article presents a discussion conducted pertaining to Poland's place in Europe, and European conceptions in political thought in the left wing parties. The left supported the process of European integration with the exception of the Polish Communist Party. Now, the left stand for an inclusive society based on principles of equality, freedom and solidarity. The left's vision is for an idea of a social Europe. So, the left postulates a new European economic strategy to create sustainable development, protect social rights and guarantee universal access to social security.

Key words: The left wing parties, integration, social Europe, federation.